

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

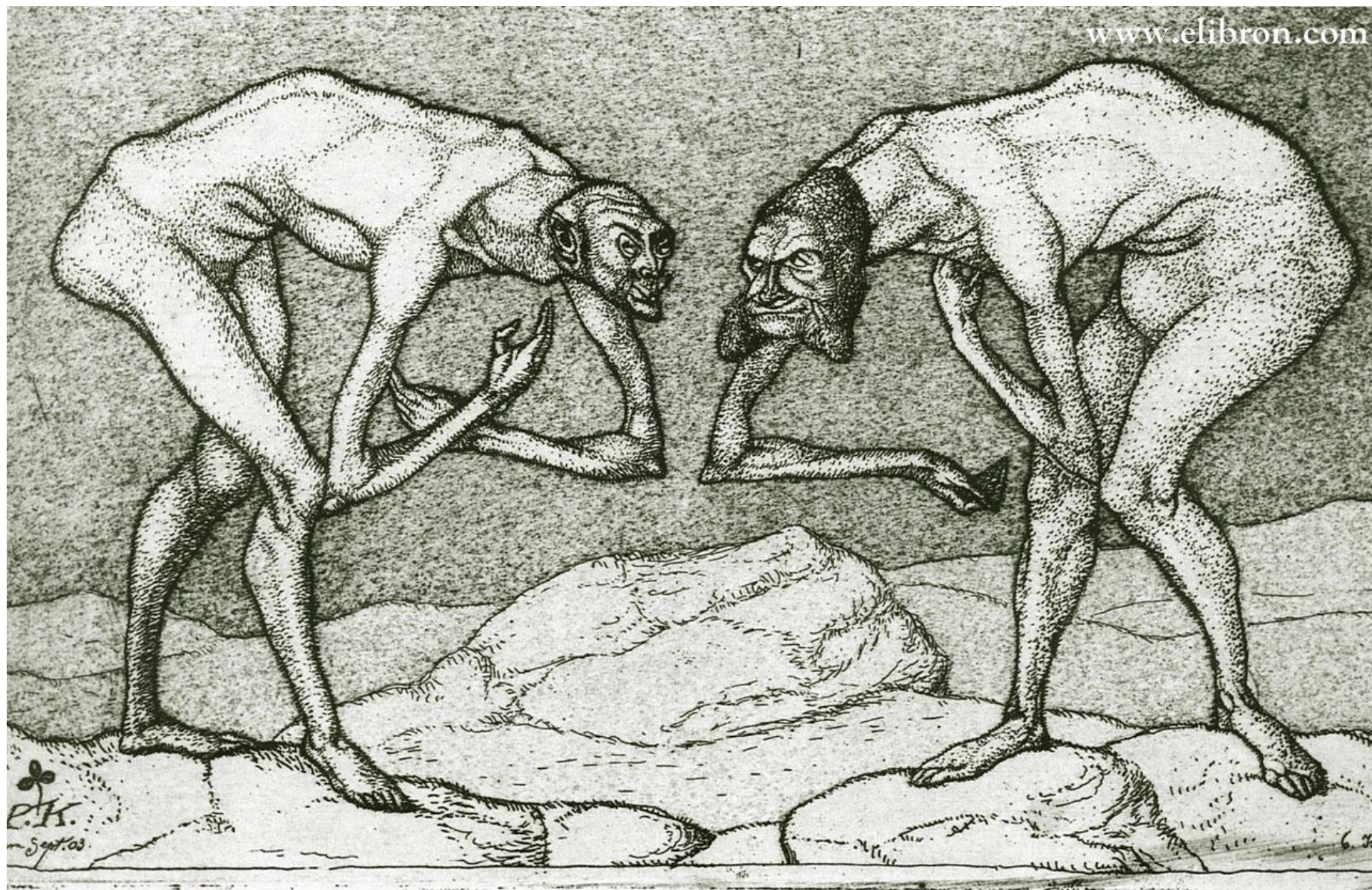
Bioetika a psychologie I

Altruismus a další morální intuice v klinickém rozhodování

Mgr. et Mgr. Martin Zielina, Ph.D.

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Paul Klee, Setkání dvou mužů, z nichž si každý myslí, že ten druhý má vyšší postavení, 1903.

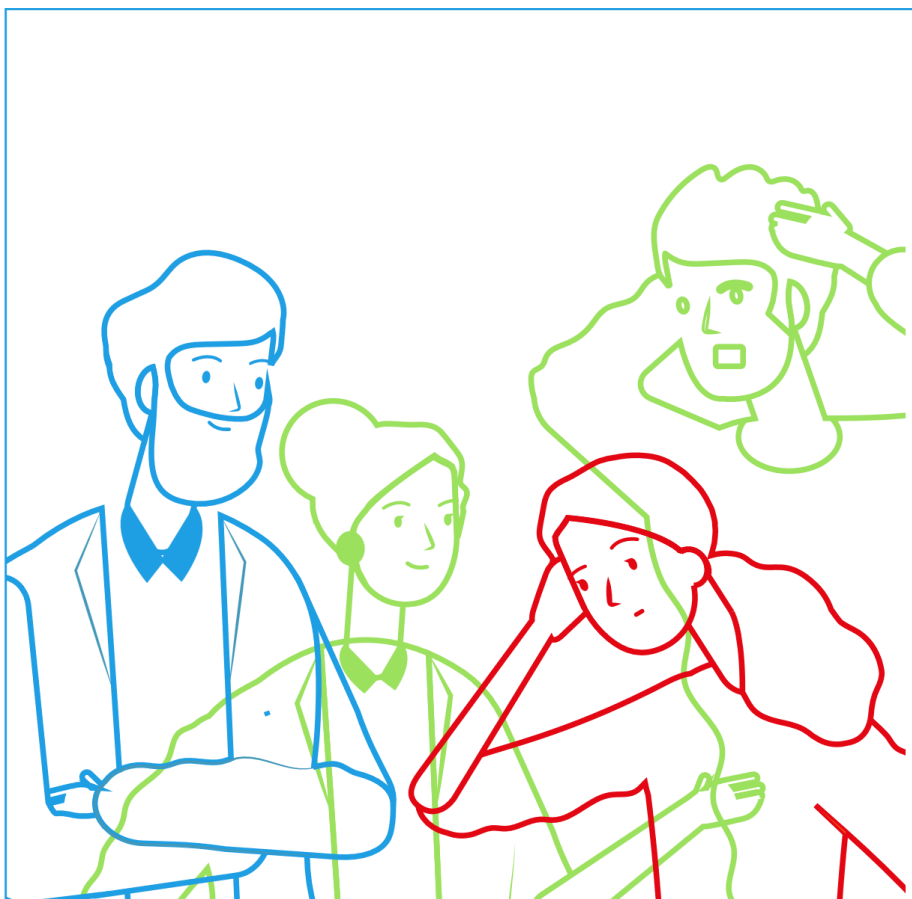
Osnova

- Test morální kompetence;
- Slovník základních pojmů;
- Co jsou to morální intuice;
- Odkud pochází morální intuice (socializace, enkulturace);
- Altruismus jako morální intuice.

Projekt

TL05000114

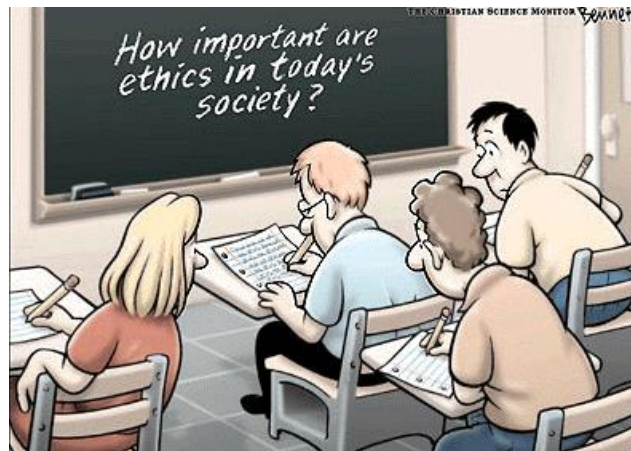
MORÁLNÍ KOMPETENCE

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA

Základní informace

- **Morální kompetence** = schopnost řešit problémy a konflikty na základě morálních principů, a to prostřednictvím uvažování a diskuse, bez použití násilí a lsti nebo podřízení se autoritě.

- Tato studie probíhá na osmi různých institucích, čtyřech univerzitách (VŠB-TUO, UP, VŠE, UK) ve třech městech (Ostrava, Olomouc, Praha);
- Zapojit se můžete tak, že vyplníte dotazníky – MCT a STAI (cca max 25 min.).
- MCT měří morální kompetenci a STAI míru aktuální a obecné úzkosti.
- Výsledky chceme publikovat a budou také k dispozici na

www.etikamedika.cz

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Jak vyplnit hlavičku?

Pohlaví: a) žena, b) muž, c) jiné

Věk: 23

Studijní skupina/Kruh (pokud lze uplatnit): Nelze uplatnit

Mateřský jazyk: a) čeština, b) slovenština, c) jiné

Etapa studia: a) začátek studia, b) konec studia

Považujete se za věřícího člověka: a) ano, b) spíš ano, c) spíš ne, d) ne

DILEMA DĚLNÍKA

23letý student 5. roč. (na konci studia) ze Slovenska, který se spíše považuje za věřícího člověka. Není přiřazen do žádné studijní skupiny nebo kruhu.

U MCT měřte čas

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Thomasův teorém

- „Pokud je nějaká situace definovaná lidmi jako reálná, stává se reálnou ve svých důsledcích.“ (Thomas & Thomas, 1928).

Pokud se dítě začne zaobírat představou, že má pod postelí bubáka, tak i když žádný bubák neexistuje, bude pro toto dítě natolik tento bubák reálný, že nebude moci usnout, čímž je tato situace pro takové dítě reálná ve svých důsledcích (tj. strach z bubáka).

Slovník - *care* (péči) vždy, ale *cure* (léčbu) jen někdy

- Dvojitý účinek
- *Lege artis*
- DNR
- *Futile treatment*
- Paliativní péče
- *Withdrawing treatment*
- *Withholding treatment*

Pokuste si napřed připravit vlastní definice těchto termínů a na dalším slidu si je můžete zkontrolovat.

Slovník - *care* (péči) vždy, ale *cure* (léčbu) jen někdy

- **Dvojitý účinek** = jednotlivé jednání vede nejen k dobrému, ale i špatnému důsledku.
- **Lege artis** = postupovat v souladu se současnými a dostupnými poznatky medicíny.
- **DNR** = do not resuscitate (neresuscitovat) – umožňuje institut dříve vysloveného přání.
- **Futile treatment** = nepřínosný medicínský postup (ani uzdravení, prodloužení života či zvýšení kvality zbývajících života).
- **Paliativní péče** = zmírnit bolest nemocnému, zmírnit jeho tělesné i duševní strádání a snažit se udržet důstojnost jedince a poskytnout mu maximální dostupný komfort.
- **Withdrawing treatment** = upuštění od terapie (např. vysazení farmakologické podpory oběhu, ukončení ventilační podpory nebo ukončení hemodialýzy; patří sem i DNR).
- **Withholding treatment** = nezahájení terapie (postup není indikován, a tedy ani zahájen; patří zde i nepřijetí pacienta v konečné fázi jeho onemocnění na pracoviště intenzivní péče).

MORÁLNÍ INTUICE (MI)

Moral Intuition in Clinical Decision-Making

Liam P. Scott MBChB (Hons), BMedSc (Hons)
Sandwell General Hospital, liamscott@nhs.net

Dvěma dětem bylo aplikováno pancuronium (svalový relaxant bez analgetických či sedativních účinků), nikoliv však pro léčení příčiny agonálního (lapavé) dýchání, ale zastavení dýchání, a tedy urychlení smrti (*hastening death*).

Follow this and additional works at: <http://aquila.usm.edu/ojhe>

Recommended Citation

Scott, L. P. (2011). Moral Intuition in Clinical Decision-Making. *Online Journal of Health Ethics*, 7(1). <http://dx.doi.org/10.18785/ojhe.0701.04>

Případ Dr. Munroa

- V roce 2007 soud s dr. Munro (neonatolog) – v roce 2005 (červenec a prosinec) se vyskytly u dvou dětí (Baby X a Baby Y) závažné dýchací a neurologické obtíže neslučující se se životem.
- U obou případů dr. Munro učinil společně s lékařským týmem a rodiči těžké rozhodnutí „upuštění“ (*withdraw*) od zdravotní péče a ponechání obou dětí zemřít.
- Soud (General Medical Council) potvrdil, že si nemyslí, že by dr. Munro jednal nepřiměřeně. Zdůvodnění bylo založeno na tom, že úmyslem dr. Munroa bylo ulevit od utrpení, kterému byly děti vystaveny, a nikoliv urychlit jejich smrt (tzv. dvojí účinek).
- “the verge of what society finds acceptable.” (BBC News, 2007) – je to na okraji toho, co společnost shledává za přijatelné!

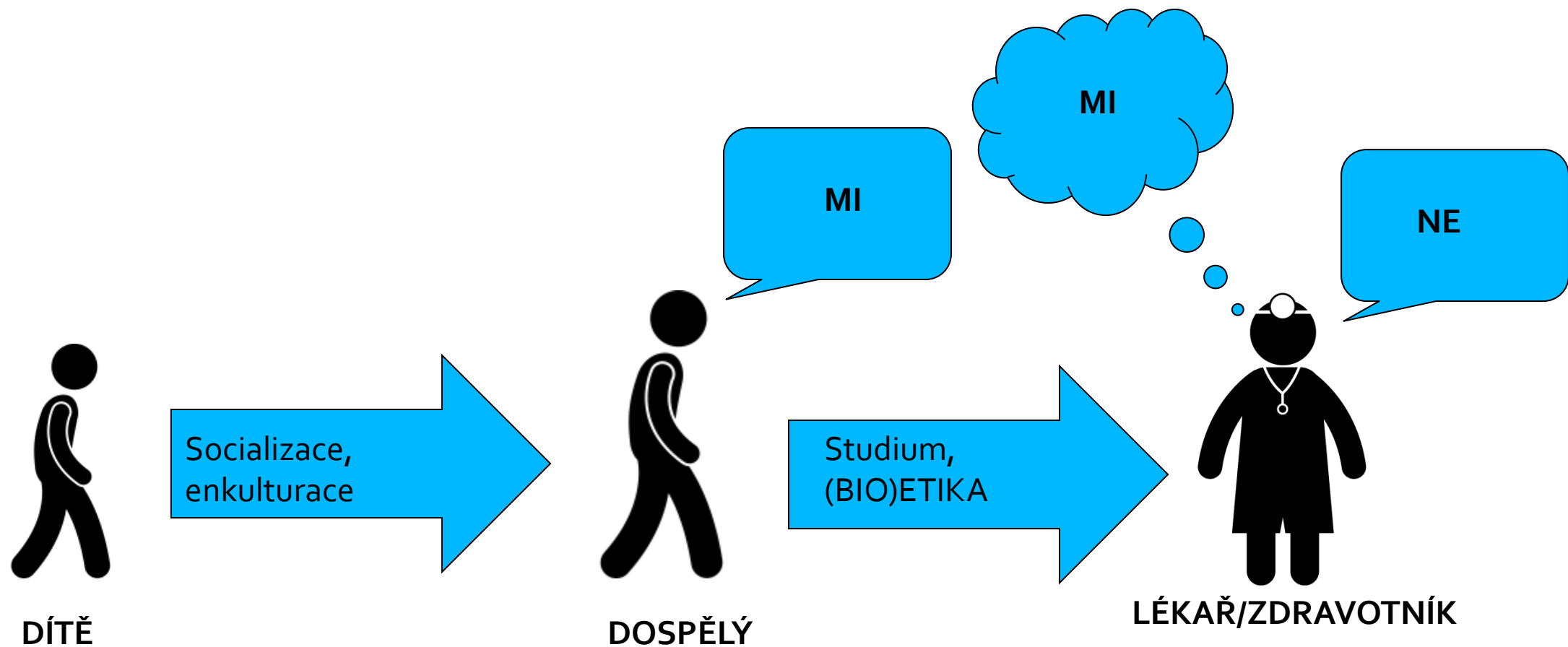

Smysl eticky sporných kazuistik

- MI disponujeme vlivem výchovy (tj. socializace, enkulturace), kultury.
- V (lékařské) etice jsou MI kultivovány normativní etikou (NE).
- Existuje celá řada „uznatelných“ norem, což vnáší nejednoznačnost do postupu *lege artis*.
- K nejednoznačnosti je nutné mít respekt (i zcela odlišný názor může vycházet z uznatelné kulturní normy) a postupovat argumentačně (bez argumentačních faulů se zřetelem k celé řadě biasů) k vzájemné dohodě.
- Dohodu lze kultivovat znalostí normativních etik a tato normativita vychází z dané kultury, jejímž nereflexivním vyjádřením v etických dilematech jsou právě MI.

Přerod dítěte na dobrého lékaře/zdravotníka

Morální intuice

Názor je to silný a není jednoduché ho změnit.

Dle toho názoru je něco správné nebo špatné.

- **MI** = silný **bezprostřední** morální názor.

Tyto MI obvykle vznikají nezávisle na nějakém procesu úvahy a spíše se objevují jako bezprostřední reakce na morální situace.

Dále následují známe příklady, ve kterých si lidé zpravidla vytvářejí morální intuice.

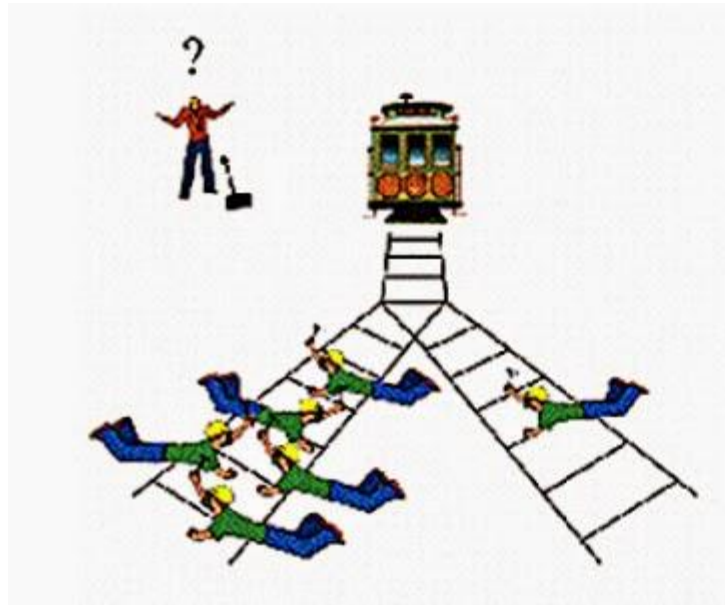
Morální intuice (MI)

- MI vznikají také například na témata jako interrupce, preventivní války nebo trest smrti.
- MI závisí na (dobré) výchově, v rámci které se vytváří postoj k etickým konceptům jako je zabíjení, loupení, lhaní apod.
- Kritika MI spočívá v tom, že jsou a) subjektivní, b) relativní a c) nespolehlivé.

Trolley problem

SWITCH

FOOTBRIDGE

Dilema smrtícího plynu

- Jste noční hlídač v nemocnici. Kvůli nehodě ve vedlejší budově stoupají ventilačním systémem nemocnice smrtící výpary. V jedné místnosti nemocnice jsou tři pacienti. V jiném pokoji je jeden pacient. Pokud nic neuděláte, výpary budou stoupat do místnosti se třemi pacienty a způsobí jejich smrt. Jediný způsob, jak zabránit smrti těchto pacientů, je stisknout určitý spínač, který způsobí, že výpary obejdou místnost, v níž jsou tři pacienti, a způsobí smrt jednomu pacientovi v jiné místnosti. Je morálně správné stisknout spínač, aby se zabránilo smrti tří pacientů?

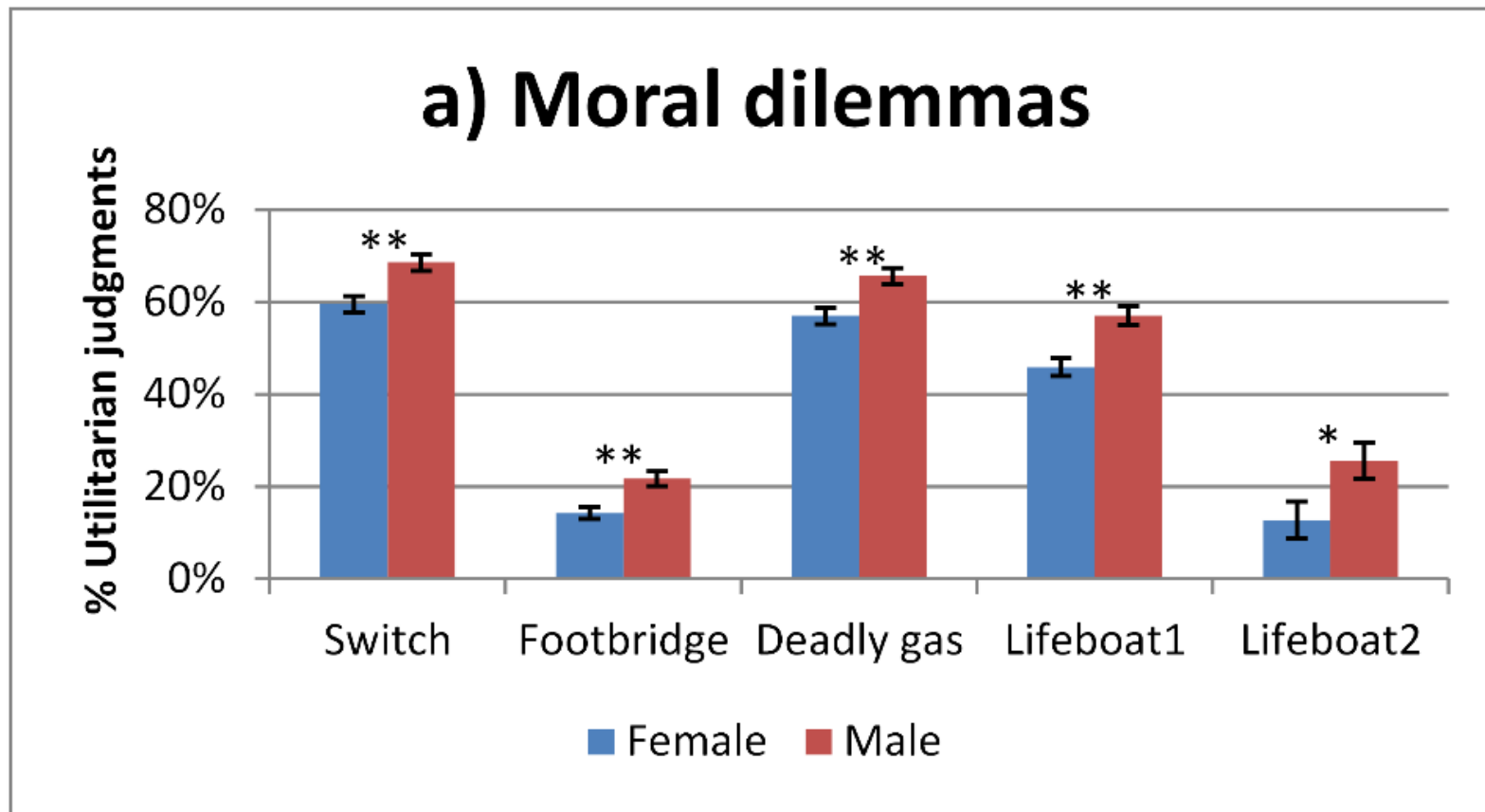
Dilema záchranného člunu

- Jste na výletní lodi, když na palubě vypukne požár a loď musí být opuštěna. Záchranné čluny převážejí mnohem více lidí, než pro kolik byly konstruovány. Záchranný člun, ve kterém se nacházíte, je nebezpečně nízko ve vodě, stačí pár centimetrů a potopí se. Moře se začíná bouřit a člun se začíná plnit vodou. Pokud se nic neudělá, potopí se dříve, než dorazí záchranné lodě a všichni zemřou. Avšak na palubě záchranného člunu je zraněná osoba, která nejspíše stejně nepřežije. Pokud tuto osobu hodíte přes palubu, člun se udrží na hladině a zbývající cestující se zachrání. Je morálně správné hodit tuto osobu přes palubu, aby se zachránily životy zbývajících cestujících?

LIFEBOAT

Morální intuice v morálních dilematech

N = 1413 (Švédsko n = 510; Rakousko n = 320 a USA n = 583).

Věk = 18 až 78 let.

Téma = morální rozhodování pod časovým tlakem a kognitivní zátěží.

INTUICE MIMO MORÁLKU

Pizza experiment - Rips (1989)

Představte si kulatý objekt, jehož průměr je něco mezi pětikorunou a nejmenší pizzou.

- 1) Je tento objekt více podobný pětikoruně nebo pizze?
- 2) Je tento objekt spíše jako pětikoruna nebo jako pizza?

One of the most famous experiments—the **pizza experiment**—was done by Rips (1989). Subjects were asked to imagine a round object whose diameter was intermediate between the diameter of a quarter and the diameter of the smallest **pizza** they had ever seen (figure 6.7). No other

Materiál chráněný autorským p

184

Doing without Concepts

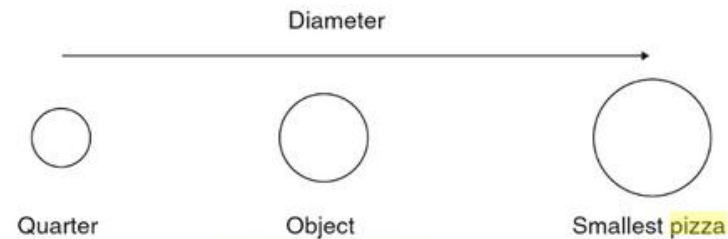

Figure 6.7 Rips's (1989) **Pizza Experiment**

information about this object was given. Subjects were asked to decide (1) whether the object was more similar to a quarter or to a **pizza**, and (2) whether the object was more likely to be a quarter or a **pizza**.

Unsurprisingly, subjects gave random answers to the first question. Half of the subjects said that the object was more similar to the quarter than to the smallest **pizza**, and half of them gave the reverse answer. By contrast, most subjects judged that the object was more likely to be a **pizza** than a quarter. Rips argues that in this task, subjects took into account the variability of the diameter of quarters and pizzas. Because the diameter of quarters is fixed by law, while the diameter of pizzas varies, the object is more likely to be a **pizza** than a quarter. Rips concludes that contrary to what exemplar-based and prototype-based models of categorization assert, in this **case**, categorization is not determined by similarity.

The **pizza experiment** has been widely discussed. The most interesting discussion is due to Smith and Sloman (1994).¹⁶ They argue that Rips's

Dunning-Krugerův efekt

Figure 1. Perceived ability to recognize humor as a function of actual test performance (Study 1).

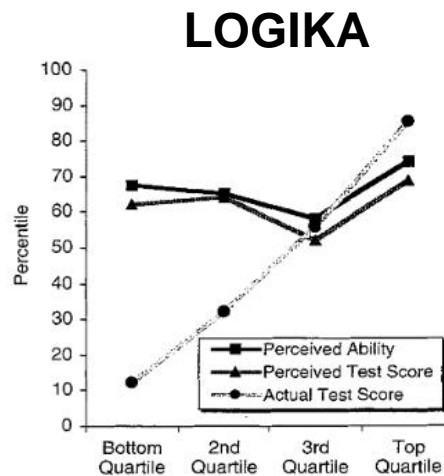

Figure 2. Perceived logical reasoning ability and test performance as a function of actual test performance (Study 2).

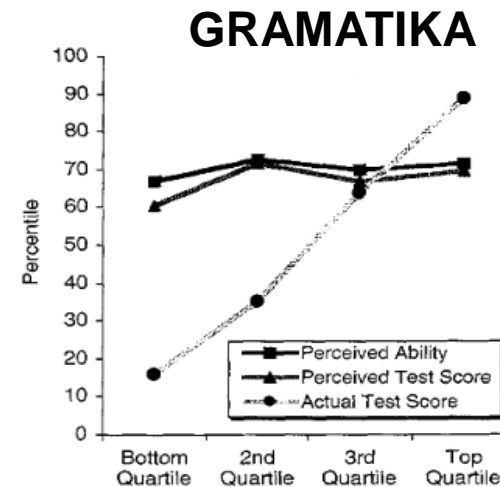

Figure 3. Perceived grammar ability and test performance as a function of actual test performance (Study 3).

Zdroj: Kruger & Dunning, 1999.

-Lidé s **podprůměrnou** schopností („Bottom Quartile“) mají **výraznou** tendenci tuto schopnost **nadhodnocovat** (rozdíl mezi „Perceived ability“ a „Actual Test Score“).

-Naopak lidé s **nadprůměrnou** schopností („Top Quartile“) mají **mírnou** tendenci tuto schopnost **podhodnocovat** (rozdíl mezi „Perceived ability“ a „Actual Test Score“).

ODKUD POCHÁZÍ MI?

Socializace

- Komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhými sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti.
- Spočívá v osvojování hodnot, norem a způsobů jednání srozumitelných a platných v dané kultuře či subkultuře.
- Osvojování si rolí (Mead, 2017): dvě stádia socializace *self* = *play (I)* + *game (Me)*;

Dvě stádia socializace (Self = I + Me)

PLAY (I)

Ranější fáze hraní.
Volná zábava charakteristická
nahodilým přebíráním rolí (matka,
doktor, učitel).
Významní druzí často určují role,
na něž si dítě hraje.

GAME (ME)

Zde si již dítě nehraje samo za sebe
(pravidla).
Přejímá roli ve hře s ostatními.
Generalizovaný druhý.
Self = play (I) + game (Me).

Divoký chlapec z Aveyronu

- „9. ledna 1800 se nedaleko vesnice Saint-Serin v jižní Francii vynořil z lesa podivný tvor. Přestože chodil vzpřímeně, působil spíše dojmem zvířete než člověka. Brzy se však ukázalo, že jde o chlapce ve věku asi jedenácti až dvanácti let. Namísto řeči vyluzoval jen podivné skřeky, neměl zjevně žádné povědomí o osobní hygieně a vykonával potřebu kdekoli a kdykoli se mu zachtělo. Vesničané na něj upozornili místní policii, která jej odvedla do nedalekého sirotčince. Zpočátku se neustále pokoušel utéci a nebylo snadné ho vždy znovu chytit. Odmítal nosit šaty a okamžitě je se sebe strhával. Žádní rodiče se o něj nikdy nepřihlásili.
- Dítě bylo podrobena důkladnému lékařskému vyšetření, ale nenašly se na něm žádné větší odchylky od fyzické normy. Když mu ukázali zrcadlo, zdálo se, že se v něm sice vidí, ale přitom nepoznává, že je to on sám. V jednom případě se pokusil prostrčit ruku zrcadlem a vzít si brambor, který v něm viděl. (Ten měl ve skutečnosti za hlavou.) Po několika pokusech se k bramboru dostal tak, že ohnul ruku dozadu, aniž otočil hlavu.“

Zdroj: Giddens (1999), s. 40.

„Vlčí děti“

„vlčí děti“ = děti žijící v extrémních podmínkách sociální izolace, tedy bez kontaktu s lidmi.

Fikce (Mauglí, Tarzan) vs. **skutečnost** (např. Amala a Kamala nebo v ČSSR v 60. letech XX. stol.).

Enkulturační

- Proces v němž si člověk v průběhu života osvojuje kulturu dané společnosti.
- Promítá se do všech oblastí kultury, ale nikdy u jedince nezpůsobí poznání celého kulturního systému, ale jen jeho určité oblasti.
- je proces vědomý (výchova, vzdělání) i nevědomý (napodobování).

Jak zkoumat kultury?

Vlastní (sociologie, etnografie apod.) vs. **cizí** (antropologie, etnografie apod.);

Indikátory:

Rituály (dospělost, narození dítěte, pohřeb atd.);

Jazyk (Sapir-Worfova hypotéza);

Pohádky (sdílení hodnot);

Pozn.: Zkoumá se převážně oblast jednání.

Srovnání amerických a japonských pohádek

Western Stories First List	No. Respondents Mentioning Tale No. Respondents 83	Relative Frequency of Telling*
"The Three Bears"	46	2
"Three Little Pigs"	40	2
"Little Red Riding Hood"	37	2
"Cinderella"	26	4
"Snow White"	23	5
"Jack and the Beanstalk"	18	4
"Sleeping Beauty"	13	6
"Hansel and Gretel"	9	4
"Rumpelstiltskin"	6	7
"Rapunzel"	5	8
Japanese Stories First List	No. Respondents Mentioning Tale	
"Momotarō"	35	
"Hanasaka-jijii"	16	
"Urashima Tarō"	16	
"Shitakiri-suzume"	10	
"Kachikachi-yama"	7	
"Issun-bōshi"	4	
"Kaguya-hime"	2	
"Saru-Kani Kassen"	2	
"Kobutori-jijii"	1	
"Bunbuku-chagama"	0	

Zdroj: Lanham, Masao (1967)

Srovnání amerických a japonských pohádek

Western Stories	Age	Hero† <i>Sex</i>		Villain† <i>Sex</i>		
		Male	Female	Age	Male	Female
"Cinderella"	y	--	x	a-y	--	x
"Hansel and Gretel"	c	x	x	a	--	x
"Jack and the Beanstalk"	c-y	x	--	a	x	--
"Little Red Riding Hood"	c	--	x	--	--	--
"Rapunzel"	y	--	x	a	--	x
"Rumpelstiltskin"	y	--	x	a	x	--
"Sleeping Beauty"	y	--	x	a	--	x
"Snow White"	y	--	x	a	--	x
"The Three Bears"	c	--	x	--	--	--
"Three Little Pigs"	c-y	x	--	--	--	--
Japanese Stories						
"Hanasaka-jijii"	a	x	--	a	x	--
"Issun-bōshi"	y	x	--	a	x	--
"Kachikachi-yama"	--	--	--	--	--	--
"Kaguya-hime"	y	--	x	--	--	--
"Kobutori-jijii"	a	x	--	a	x	--
"Momotarō"	y	x	--	a	x	--
"Saru-Kani Kassen"	--	x	--	--	x	--
"Shitakiri-suzume"	a	x	--	a	--	x
"Urashima Tarō"	y	x	--	--	--	--
"Bunbuku-chagama"	a	--	--	--	--	--

Zdroj: Lanham, Masao (1967).

Srovnání amerických a japonských pohádek

Table 4. Ethical Themes Appearing in Western and Japanese Stories
(x—usual, c—common, r—rare)

Western Stories	Greed	Kindness to Animals	Vendetta	Retribution		Vanity	Forgiveness	Change of Character*
				Reward	Punishment			
"Cinderella"	--	--	--	x	r	x	c	--
"Hansel and Gretel"	--	--	--	x	x	--	--	--
"Jack and the Beanstalk"	--	--	c	r	x	--	--	--
"Little Red Riding Hood"	--	--	--	--	x	--	--	--
"Rapunzel"	--	--	--	x	--	--	--	--
"Rumpelstiltskin"	--	--	--	--	--	--	--	--
"Sleeping Beauty"	--	--	--	x	--	--	--	--
"Snow White"	--	--	--	x	x	x	--	--
"The Three Bears"	--	--	--	--	--	--	--	--
"Three Little Pigs"	--	--	--	--	x	--	--	--
Japanese Stories								
"Hanasaka-jijii"	x	x	--	x	x	--	r	r
"Issun-bōshi"	--	--	--	x	--	--	--	--
"Kachikachi-yama"	--	--	x	--	x	--	r	--
"Kaguya-hime"	--	--	--	--	--	--	--	--
"Kobutori-jijii"	c	--	--	x	x	--	--	--
"Momotarō"	--	x	--	x	x	--	x	c
"Saru-Kani Kassen"	x	--	x	--	x	--	c	r
"Shitakiri-suzume"	x	x	--	x	x	--	r	c
"Urashima Tarō"	--	x	--	x	--	--	--	--
"Banbuku-chagama"	--	x	--	x	--	--	--	--

* This category refers to the reform of an essentially mean person.

ALTRUISMUS jako morální intuice

Koncept altruismu z pohádek

- **Popelka:** „Milí holoubkové, něžné hrdličky, ptáčkové z pod klenby nebeské, polette ke mně, *pomozte mi přebírat*, dobrá zrnka do misky, ta špatná do volátka!“
- **Karkulka:** „Jdu k babičce do chaloupky v lese. Má dnes svátek, a tak jí maminka upekla bábovku.“
„*Chceš ochutnat?*“ nabízela vlkovi. Ten si přičichl ke košíku a ušklíbl se.
- „Maso nemáš?“ zeptal se znechuceně.
- **Sněhurka:** „Dobrý den, prodávám jablíčka, nechcete nějaká koupit?“
Sněhurka sice jablíčka nechtěla, ale *bylo jí líto stařenky, a tak ji vpustila dál*.
„Dám ti jedno jablíčko, když si tak hodná dívenka“, pravila stařena a podala ji to nejčervenější.

Altruismus

- August Comte; z lat. *alter* (druhý);
- Opakem je egoismus, který vychází z hédonismu (organismy mají přirozenou tendenci vyhledávat slasti a vyhýbat se strastem).
- **Definice:** (1) usilování o zvýšení cizího, nikoliv vlastního blahobytu; (2) je dobrovolný; (3) záměrem je pomoci někomu jinému a (4) neočekává se žádná vnější odměna (Simmons, 1991).

Maslowova pyramida potřeb

Altruismus ve zdravotnictví

Table 1. Altruism in Medicine

Organ donation: Living and deceased donation: kidney, pancreas, kidney/pancreas, liver, heart, lung, heart/lung, intestine

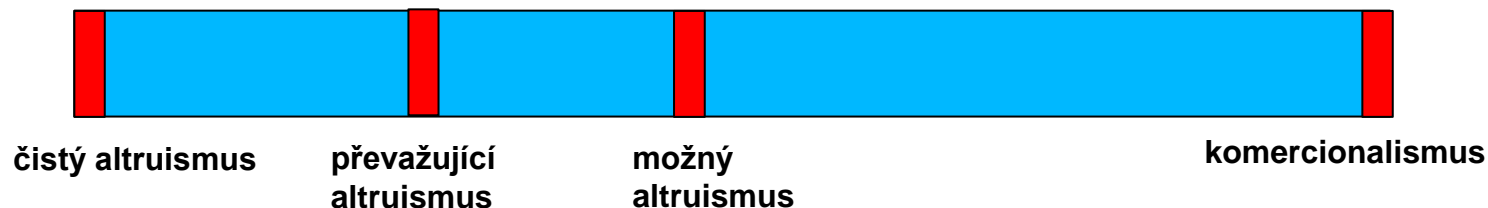
Tissue donation: corneas, whole eye, heart valves, arteries, veins, skin, ligaments, tendons, bone, fascia, rotator cuffs, tibial plateau, meniscus, aorta, dura mater

Blood and blood products: red blood cells, platelets, plasma, albumin, various coagulation factors, white blood cells

Stem cells: bone marrow stem cells, cord blood stem cells, peripheral blood stem cells, embryonic stem cells

Reproductive medicine: ovum donation, ovum sharing, sperm donation, gestational and traditional surrogacy, embryo donation, embryos for stem cell research

Research and medical education: willed bodies, genetic material to human gene banks, autopsy permission, health-information altruists, research participation

Darování vajíček

- Známé dávkyně (sestra, sestřenice, kamarádky), které bezplatně darují svá vajíčka = **čistý altruismus**.
- V 80. letech v US bylo dávkyním vypláceno za 5–10 dní částka \$250–\$500. Tato částka nepokryje veškerá rizika, nepohodlí a nepříjemnosti spojená s darováním vajíček = **převažující altruismus**.
- V 90. letech v US byla částka za jeden cyklus darování vajíček navýšena na \$1.500 a nebylo zřejmé, zda se nepřekročila hranice mezi převažujícím altruismem a komercialismem = **možný altruismus**.
- V roce 2004 etický výbor Americké společnosti pro reprodukční medicínu (ASRM) doporučil, aby dávkyním vajíček byla vyplacena částka až do výše \$10.000 jako přiměřená náhrada za čas, nepříjemnosti a nepohodlí. Vyšší částku lze tedy považovat za **komercialismus**.

Zdroj: Steinberg, 2010.

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Empirický diktátor

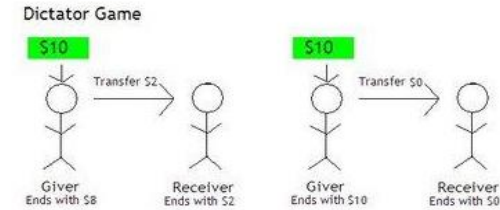
*Jak Lasvegaští všechny překvapili...
Anebo ne?*

Hra na diktátora je univerzálním laboratorním pokusem určeným na měření altruismu. Jeden hráč, diktátor, získá určitou sumu peněz, od pár korun po někdy i měsíční plat, a je mu řečeno, že je náhodně spárován s anonymním hráčem, příjemcem, který nedostal nic. Diktátor se s příjemcem může rozdělit a část přidělené částky mu svěřit, ale nemusí mu také přenechat vůbec nic. Hra jeho volbou končí. Během třetiny století, co se hra po světě hraje, se diktátoři obvykle dělí, a ač jsou značné mezikulturní variace, příjemci vždy získají od desetiny po čtvrtinu částky. Shrnutí: jsme k sobě vždy milí a rádi si pomáháme.¹

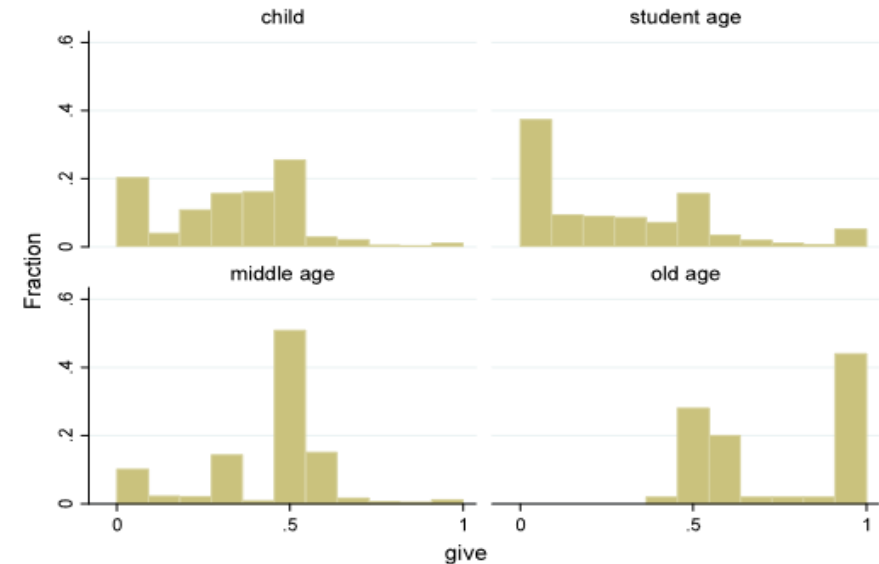
I při zběžném zamyšlení je však zřejmé, že lidé se k sobě v realitě takto nechovají. Z výsledků hry totiž vyplývá, že kdykoliv bychom v realitě potkali někoho, kdo má aktuálně nižší jmění než my, měli bychom mu část svých peněz anonymně přenechat. Hra na diktátora je proto kritizována, že přeceňuje altruismus lidstva, její výsledky jsou artefaktem laboratorního „sdílečího“ nastavení a o reálném jednání nic nevypovídají. Aby ne, probandi přijdou do laboratoře, dostanou peníze „za nic“, jsou sledováni experimentátorem, mají se pak rozdělit (nerozdělí-li se, fakticky ani nejde o hru, protože se „nic“ nestane) – to by bylo, aby alespoň něco neposlali, jak by (před sebou) vypadali, že.

Hra na diktátora – výzkum altruismu

PETR HOUDEK

1) Chování hráčů je však poplatné nejrůznějším faktorům. Zaslouží-li si nějak diktátoři svoji úvodní sumu, jsou poté sobečtější, stejně jako je-li zaručena jejich anonymita i před experimentátorem. Ženy sdílejí více než muži, ekonomové méně než biologové. Pro motivované zájemce vznikla metastudie, Engel C.: Dictator games: a meta study. *Experimental Economics* 14, 583–610, 2011/4, resp. monografie Camerer C.: *Behavioral Game Theory, Experiments in Strategic Interaction*. Princeton University Press, Princeton 2003.

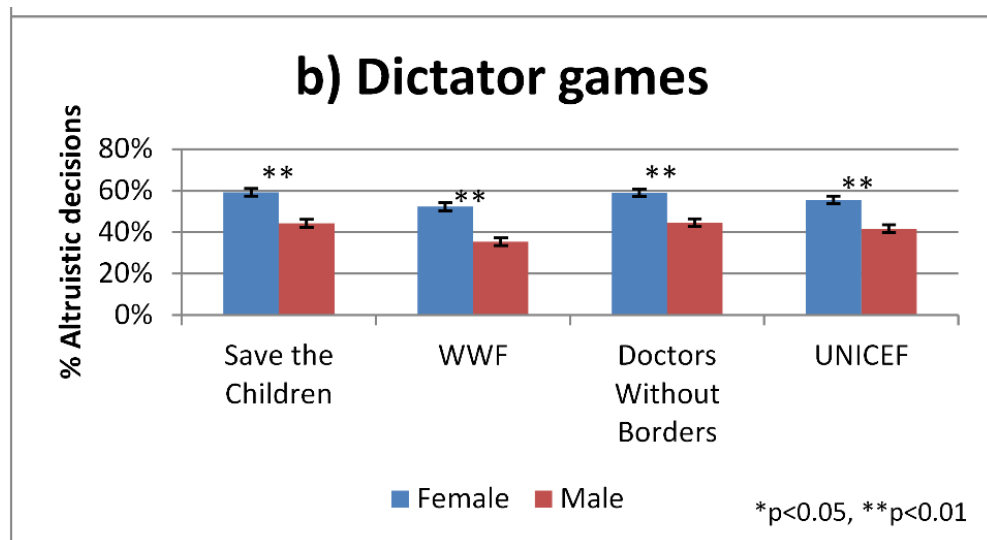

Zdroj: Engel, 2011.

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Altruismus jako morální intuice ve zdravotnictví

Zdroj: Tinghög et al. 2016.

N = 1413 (Švédsko n = 510; Rakousko n = 320 a USA n = 583).

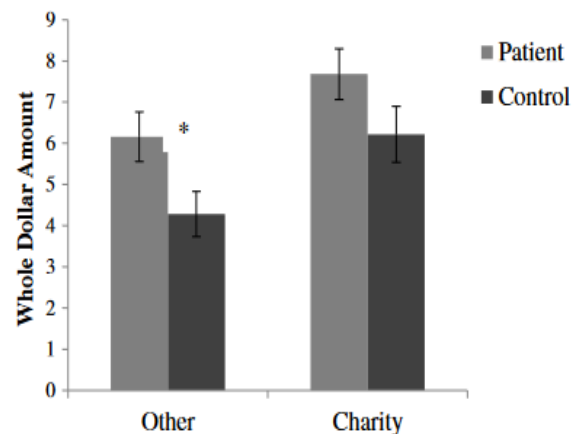
Věk = 18 až 78 let.

Téma = morální rozhodování pod časovým tlakem a kognitivní zátěží.

Lidé mají tendenci se chovat čistě altruisticky spíše jen v laboratorních podmínkách (např. Wolfovo dilema).

Figure 1
Average Money Allocated in the Dictator Trials Shown Separately for Patients and Controls

Note. Higher values indicate more money given. Error bars indicate SEM.

Zdroj: Sparrow et al., 2021.

N = 64 (32 pacientů s pokročilou Parkinsonova choroba a 32 věkem odpovídající kontrolní skupina).

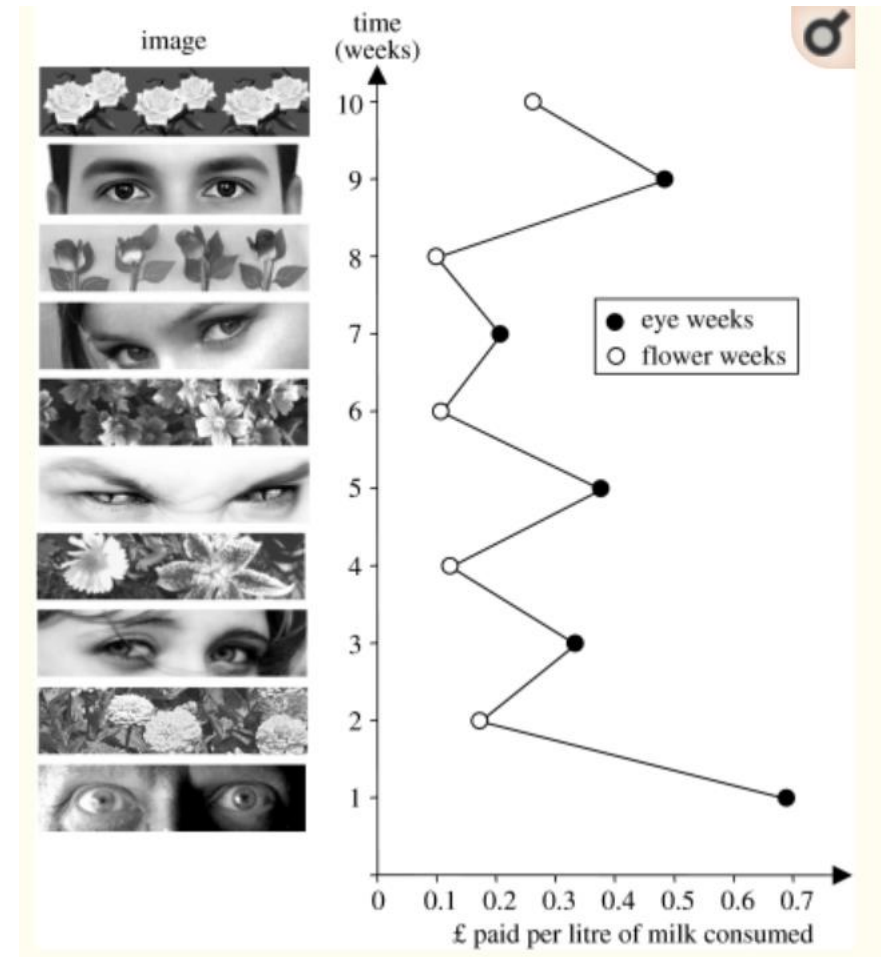
Věk = 61 až 78 let.

Téma = vliv Parkinsonovy choroby na altruismus (vyšší vůči cizincům).

Vliv přítomnosti druhých lidí na „altruistické“ jednání

- Odpočinková místnost na katedře psychologie na univerzitě v Newcastle.
- 48 vyučujících (25 žen a 23 mužů).
- Byl zde již několik let zaběhnutý systém placení za mléko (je britským zvykem si ho dávat do kávy i čaje).
- Přesto se výsledné částky lišily dle obrázků (vizte vpravo), které se každý týden u cedulky s informací o placení lišily.

Zdroj: Bateson et al., 2006.

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Jednání, motivy a osoby

MOTIV	JEDNÁNÍ	
	Správné	Špatné
Špatný/neutrální	Zištná pomoc	Úmyslné ublížení
Dobrý	Pomoc v rámci svého smyslu pro povinnost	I přes dobré úmysly zapomeneme splnit slib

Jednání je morálně špatné, pokud 1) **jednání je špatné** (normativní etika) a 2) **jednající osoba je morálně za toto jednání zodpovědná** (morální zodpovědnost).

POZOR: 1 a 2 mohou být na sobě nezávislé (např. dítě zabije dítě).

Osoba **O** je morálně zodpovědná za jednání **J**, pokud 1) **O má adekvátní znalost J** a 2) **J je pod kontrolou O**.

POZOR: i zde 1 a 2 mohou být na sobě nezávislé (např. pokud vím, že něco může někoho zabít).

Shrnutí a závěr

- S morálními intuicemi se setkáváme od dětství (např. pohádky).
- K altruismu jsme v naší kultuře vychovávání (socializace, enkulturace) a v klinickém rozhodování je k altruismu mnoho příležitostí.
- Čistý altruismus však patří spíše do pohádek nebo laboratoří, byť se s ním dá setkat i v klinickém rozhodování.
- Převažující altruismus posiluje přítomnost druhých lidí, ale také demence (např. Parkinsonova choroba).
- Jednat správně tedy předpokládá nejen zapojení normativní etiky (zdůvodnění správnosti jednání na základě vhodných morálních principů), ale také dobrých motivů při takovém jednání, za které jsme (a) morálně zodpovědní a (b) máme adekvátní znalosti a kontrolu nad tímto jednáním.

Literatura:

- Bateson, M., Nettle, D., & Roberts, G. (2006). Cues of being watched enhance cooperation in a real-world setting. *Biology Letters* 2(3), 412–414.
- BBC News Online. (2007). Doctor “hastened babies’ deaths”. Načteno z http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/north_east/6273528.stm.
- Engel, C. (2011). Dictator games: a meta study. *Experimental Economics* 14(4), 583–610.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Argo.
- Houdek, P. (2013). Empirický diktátor. Jak Lasvegaští všichni překvapili...Anebo ne? *Vesmír* 92, 537–538.
- Kruger, J., & Dunning, D. (1999). Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One’s Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments. *Journal of Personality and Social Psychology* 77(6), pp. 1121–1134.
- Lanham, B. B., & Masao, S. (1967). Folktales Commonly Told American and Japanese Children: Ethical Themes of Omission and Commision. *The Journal of American Folklore* 80(315), 33–48.
- Machery, E. (2009). *Doing without Concepts*. Oxford University Press.
- Mead, G. H. (2017). *Mysl, já a společnost*. Portál.
- Rips, L. J. (1989). Similarity, typically, and categorization. In A. Ortony, S. Vosniadou (eds.), *Similarity and analogical reasoning*, New York, NY: Cambridge University Press, pp. 21–59.
- Scott, L. P. (2011). Moral Intuition in Clinical Decision-Making. *Online Journal of Health Ethics*, 7(1).
- Simmons, R. G. (1991). Altruism and sociology. *Sociological Quarterly* 32(1), 1–22.
- Sparrow, E. P., Leung, R., Statucka, M., Spaniol, J., & Cohn, M. (2021). Altruism in Parkinson’s Disease. *Neuropsychology* 35(5), 547–555.
- Steinberg, D. (2010). Altruism in Medicine: Its Definition, Nature, and Dilemmas. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* 19, 249–257.
- The Ethics Committee of the American Society of Reproductive Medicine. Financial incentives in recruitment of oocyte donors. *Fertility and Sterility* 82(Suppl. 1), 240–4.
- Thomas, W. I., & Thomas, D. S. (1928). *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf.
- Tinhög, D., Andersson, D., Bonn, C., Johannesson, M., Kirchler, M., Koppel, L., & Västfjäll, D. (2016). Intuition and Moral Decision-Making – The Effect of Time Pressure and Cognitive Load on Moral Judgment and Altruistic Behavior. *Plos One* 11(10), 1–19.

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Děkuji za pozornost!